

УДК 336.1

Р. Г. Головін,
к. держ. упр., докторант, НДФІ ДННУ "Академія фінансового управління"
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3217-8984>

DOI: 10.32702/2306-6792.2025.3.72

НАПРЯМИ ДЕТИНІЗАЦІЇ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН, ГОСПОДАРЮВАННЯ НА ЗЕМЛІ ТА ОБІГУ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА В УКРАЇНІ

R. Golovin,
PhD in Public Administration, Doctoral Candidate, Research and Development Institute
of the Academy of Financial Management

DIRECTIONS OF DE-SHADOWING OF LAND RELATIONS, LAND MANAGEMENT AND CROP PRODUCTION CIRCULATION IN UKRAINE

У статті досліджено проблеми детинізації земельних відносин, тіньового господарювання та обігу продукції рослинництва.

Встановлено, що причиною існування тіньового господарювання на землі та тіньового обігу продукції рослинництва є незбалансованість системи оподаткування господарювання на землі, відсутність новітніх організаційно-виробничих та організаційно-правових форм господарювання на землі, відсутність державної програми підтримки самостійного господарювання на землі та відсутність ефективної системи управління сферою обігу продукції рослинництва.

Проблема тіньових земельних відносин, тіньового господарювання на землі та тіньового обігу продукції рослинництва може вирішуватися шляхом застосування податкового, організаційного та управлінського механізмів. Податковий механізм відповідатиме за податкове спонукання суб'єктів тіньового господарювання на землі до публічного господарювання. Організаційний механізм забезпечить правові, інституціональні та організаційні зміни, які будуть спрямовані на зміну організаційно-виробничої моделі господарювання на землі задля доступності публічного господарювання. Управлінські механізми будуть спрямовані на організацію збалансованого публічного обігу продукції рослинництва з оптимальним ціноутворенням та реалізацією програм підтримки публічного організованого самостійного господарювання на землі.

Визначено механізми запобігання та протидії тіньовим земельним відносинам, тіньовому господарюванню та обігу продукції рослинництва. Доведено необхідність та можливість запобігання та протидії тіньовому виробництву та обігу продукції рослинництва.

Залишення проблеми тіньового господарювання на землі та тіньового обігу продукції рослинництва без вирішення не тільки буде причиною бюджетних втрат, а й переросте в "хронічну хворобу" економіки країни, яку вже не буде можливості вирішити через "м'які" механізми регулювання.

The article examines the problems of unshadowing of land relations, shadow farming and turnover of crop production.

The author establishes that the reasons for the existence of shadow land management and shadow crop production turnover are the imbalance of the land management taxation system, the lack of modern organizational, production and organizational and legal forms of land management, the absence of a state program to support independent land management and the lack of an effective system of management of the crop production turnover.

The problem of shadow land relations, shadow land management, and shadow crop turnover can be solved by applying tax, organizational, and management mechanisms. The tax mechanism will be responsible for tax incentives for shadow land management entities to come into public management. The organizational mechanism will ensure legal, institutional and organizational changes aimed at changing the organizational and production model of land management to make public management accessible. Management mechanisms will be aimed at organizing a balanced public circulation of crop production with optimal pricing and implementation of programs to support public organized independent land management.

The mechanisms for preventing and counteracting shadow land relations, shadow farming and the circulation of crop products are identified. The necessity and possibility of preventing and counteracting shadow production and turnover of crop products are proved.

Leaving the problem of shadow land management and shadow turnover of crop products unresolved will not only cause budget losses, but will also turn into a "chronic disease" of the country's economy, which will no longer be possible to solve through "soft" regulatory mechanisms.

Ключові слова: тіньове господарювання на землі, тіньовий обіг продукції рослинництва, механізми опублічнення, кооперація, детінізація, детінізація земельних відносин, господарювання на землі обіг продукції рослинництва.

Key words: shadow land management, shadow turnover of crop production, mechanisms of publication, cooperation, de-shadowing, de-shadowing of land relations, land management, turnover of crop production.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Тіньові земельні відносини, тіньове господарювання на землі та тіньовий обіг продукції рослинництва пов'язані між собою. Тіньові земельні відносини дають змогу здійснювати тіньове господарювання на землі з подальшою передачею виробленої продукції рослинництва до тіньового обігу. З іншої сторони, існування меншого попиту на продукцію рослинництва в тіньовому обігу ніж виробляється продукції при тіньовому господарюванні на землі зумовлює необхідність опублічнення продукції рослинництва для подальшого її публічного обігу.

Причиною неможливості господарювати на землі публічно є необхідність нести витрати на забезпечення публічної діяльності та незначні обсяги господарювання, результати якого не можуть ефективно покрити ці витрати.

Причиною тіньового обігу продукції рослинництва, як на внутрішньому ринку, так й при експорті продукції рослинництва, є недосконалість державного управління сферою обігу продукції рослинництва.

Отже, наявні проблеми, зокрема проблема системи оподаткування, яка не може унеможливити тіньові процеси діяльності і не стимулює перехід до публічної діяльності, проблема відсутності діючої системи, яка б об'єднувала суб'єкти тіньового господарювання для зменшення витрат на ведення публічного господарювання і збільшення їх прибутку, а також, проблема відсутності системи державного управління сферою обігу продукції рослинництва.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемі тіньової економіки присвячується багато досліджень. Також приділяється увага і тіньовій економіці в аграрній галузі. Проблема існування тіньової економіки в аграрній

галузі вбачається в тіньових земельних відносинах, тіньовому господарюванні на землі з метою виробництва продукції рослинництва та тіньовому обігу продукції рослинництва.

І.Ю. Гришова зазначала, зокрема, що до основних пріоритетів детінізації економіки в контексті реалізації економічних реформ, подальшого сталого розвитку та євроінтеграційних процесів у стратегічному вимірі варто віднести реформу земельних відносин у контексті земельної реформи. Детінізація земельних відносин є однією з передумов забезпечення ефективного функціонування ринку землі. Зменшенню рівня тінізації земельних відносин сприятимуть інвентаризація земельних ресурсів, удосконалення методичних підходів до грошової оцінки земель, створення електронного загальнодержавного кадастру землі. Крім того, формуванню прозорого ринку землі та детінізації земельних відносин сприятиме реалізація таких заходів: зняття мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення (за умов завершення інвентаризації земель і формування кадастрово-реєстраційної системи), що зменшить мотивацію значної кількості суб'єктів господарювання до використання тіньових і корупційних схем переведення земель сільськогосподарського призначення в інші категорії земель; забезпечення прозорості діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування щодо прийняття рішень про передачу у власність або користування земельних ділянок державної й комунальної власності тощо [9].

В аналітичній доповіді за загальною редакцією Я. А. Жаліла зазначено, що "у контексті земельної реформи детінізація земельних відносин є однією з передумов забезпечення ефективного функціонування ринку землі. Зменшенню рівня тінізації земельних відносин сприятимуть: інвентаризація земельних ресурсів; удосконалення методичних підходів до грошової оцінки земель; створення електрон-

ного загальнодержавного кадастру землі. Такі кроки необхідно здійснити з метою удосконалення земельних відносин у Програмі економічних реформ України на 2010—2014 рр. Крім того, формуванню прозорого ринку землі та детінізації земельних відносин сприятимуть наступні заходи.

1. Зняття мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення (за умов завершення інвентаризації земель і формування кадастрово-реєстраційної системи), що зменшить мотивацію значної кількості суб'єктів господарювання до використання тінювих і корупційних схем переведення земель сільськогосподарського призначення до інших категорій земель.

2. Забезпечення прозорої діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування у прийнятті рішень щодо передання у власність або користування земельних ділянок державної та комунальної власності.

3. Гарантування вільного доступу фізичних і юридичних осіб до інформації про вільні земельні ділянки та генеральні плани населених пунктів, що сприятиме залученню ширшого кола учасників до земельних аукціонів. Це створюватиме умови для формування ринкових засад під час продажу та відведення в оренду земель державної та комунальної власності, наблизить ціни продажу земельних ділянок державної та комунальної власності до ринкових, сприятиме збільшенню надходжень до бюджету.

4. Вдосконалення процедур реалізації спільних інвестиційних проектів, пов'язаних з будівництвом на земельних ділянках державної або комунальної власності, учасниками яких є суб'єкти державної чи комунальної власності спільно з приватними інвесторами.

5. Використання технологій космічного зондування, що прискорить інвентаризацію земель, забезпечить повноту та точність даних у державному земельному кадастрі. Крім того, методи космічного зондування необхідно запроваджувати для систематичного контролю цільового використання земель, визначення структури та площ посівів основних сільськогосподарських культур.

6. Вдосконалення нормативних актів з інвентаризації земель у частині запровадження дієвих процедур, які б виправляли помилки у державному земельному кадастрі у разі виявлення невідповідності фактичних меж ділянок тим, що зазначені у кадастрі, з метою недопущення "легалізації" правопорушень, пов'язаних із самовільним захопленням земельних ділянок або їх нецільовим використанням.

7. Спрощення процедур передання у власність або оренду земельних ділянок промисло-

вості, на яких розташовано об'єкти нерухомого майна, що перебувають у власності фізичних або юридичних осіб" [15].

Також, проблему тінізації аграрної галузі вбачають в "тіньовому ринку зерна" чи в "тіньовому обігу зерна".

У медіа періодично підіймають проблему "тіньового ринку зерна", зокрема зазначається, що "Ринок зерна в Україні все глибше заходить в тінь і вже набуває загрозливих розмірів. І хоча відомі всі складові, виправити ситуацію та вивести його в легальну площину поки не вдається" [16].

В існуванні тінювого обігу зерна, зокрема, звинувачуються податкові органи: "Такі недобросовісні експортери, схильні до тінювих схем, будуть завжди. Але останнім часом дедалі більше доброчесних бізнесів почали продавати зерно "по-чорному" через проблеми з відшкодуванням ПДВ" [17].

У 2021 році Міністерство аграрної політики та продовольства України в особі Тараса Висоцького вже заявляло про декілька ініціатив, які направлені на покращення ситуації з "сірим ринком зерна": "Перша — зниження ставки ПДВ до 14% — законопроект № 3656, який вже прийнято, наразі чекаємо на підписання Президентом для його вступу в дію. Завдяки зниженню ПДВ стане не вигідно купувати ПДВ та продавати за готівку. Щоб перекрити податкові зобов'язання, треба буде більше продавати офіційно, оскільки ставка ПДВ буде знижена. Друга ініціатива — єдиний податок на гектар. Стане не вигідно орендувати "тінь", відповідно, коли буде офіційна оренда, треба буде показувати всі видатки і надходження та менше продавати в тіні. І третє — це вибудовування повної системи простежуваності за рухом зернових. Ці ідеї зараз на етапі розробки. Тут іде мова про електронну транспортну накладну, яка допоможе розуміти кожний момент, де і як відбувається рух зерна, а фіскальним органам — контролювати весь процес" [16].

Так званий ринок землі вже повністю відкрито, зниження ставки ПДВ до 14% та єдиний податок на гектар вже втілено. Також прийнято Закон України "Про внесення змін до Митного кодексу України щодо особливостей експорту окремих видів товарів у період дії воєнного стану" від 9.05.2024р. № 3707 ІХ та Закон України "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей експорту окремих видів товарів у період дії воєнного стану" від 9.05.24 р. № 3706 ІХ. Але, на жаль, існуючі спроби врятувати ситуацію з тінювим обігом продукції

рослинництва на законодавчому рівні не ефективні та не забезпечують публічне господарювання та детінізацію обігу продукції рослинництва, оскільки направлені на наслідки, а не на причини, та спрямовані впливати на суб'єктів, які не застосовують механізми, на припинення яких вирішили впливати законодавчо.

Тіньовому обігу продукції рослинництва практично не приділяється увага науковців. Разом з тіньовим обігом продукції рослинництва існує опублічнення продукції рослинництва, яке як явище з негативним впливом на економіку, також недосліджене.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Мета дослідження — дослідити можливі механізми протидії тіньовому господарюванню на землі з метою виробництва продукції рослинництва та обігу продукції рослинництва.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Тіньові земельні відносини, тіньове господарювання на землі, тіньовий обіг продукції рослинництва існують за наявності їх певних особливостей, наявності та відсутності щодо до них певних можливостей та умов, що сукупно та в комплексі реалізує збалансоване ефективне існування тіньової економіки виробництва та обігу продукції рослинництва. Досконалість розуміння умов, можливостей, обставин та інших факторів функціонування тіньової економіки надає можливість визначити ефективні напрями припинення її функціонування.

Тіньова економіка в рослинництві має певні особливості, зокрема:

- можливість опублічнення продукції рослинництва — тіньовий попит на продукцію рослинництва стає набагато меншим, ніж виробляється продукції в результаті тіньового господарювання на землі, що зумовлює необхідність опублічнення продукції рослинництва;

- значні витрати на забезпечення ведення публічного господарювання на землі і відсутність можливості у суб'єкта господарювання на землі ефективно покривати ці витрати з причини недостатньої кількості землі в господарюванні;

- існування тіньового внутрішнього і тіньового зовнішнього попиту на продукцію рослинництва;

- організоване публічне господарювання на землі є ефективнішим за неорганізоване і непублічне господарювання на землі.

Наведені особливості є первинними причинами існування тіньової економіки рослинництва.

Відсутність таких особливостей зумовила б і відсутність проблем інших галузей, до яких необхідно віднести зокрема такі:

- недосконала митна система;
- недосконала податкова система;
- недосконалість організаційно-виробничих та організаційно правових форм публічного господарювання на землі з метою виробництва продукції рослинництва;

- відсутність державних та галузевих програм для підтримки публічного господарювання на землі;

- недосконалість державного управління сферою обігу продукції рослинництва.

Отже, для подолання тіньової економіки в рослинництві, можна вбачати за необхідне:

- унеможливити тіньове опублічнення продукції рослинництва;

- унеможливити тіньовий експорт продукції рослинництва;

- створити умови, при яких продаж продукції рослинництва в тіньовому обігу є не вигідним;

- впровадити новітні організаційно-правові та організаційно-виробничі форми господарювання на землі, які забезпечать зменшення витрат на ведення публічного господарювання.

З наведеного вище можна визначити наступні напрями детінізації господарювання на землі та тіньового обігу продукції рослинництва:

- податкового врегулювання (податковий механізм).

- організації організованого публічного господарювання на землі (організаційний механізм).

- посилення державного управління сферою обігу продукції рослинництва (управлінський механізм).

Кожен з зазначених напрямів повинен мати свій механізм, зокрема для податкового напрямку — податковий механізм, для організації організованого публічного господарювання на землі — організаційний механізм, для посилення державного управління сферою обігу продукції рослинництва — управлінський механізм.

Механізми детінізації повинні враховувати існуючі умови, вимоги та особливості щодо публічності земельних відносин, господарювання на землі та обігу продукції рослинництва.

Функціонування податкового механізму повинно враховувати той факт, що тіньовий попит на продукцію рослинництва має стати меншим ніж пропозиція, що зумовлює, як зазначає Р.Г Головін, "необхідність опублічнення продукції рослинництва, яка вироблена в ре-

зультаті тіньового господарювання на землі" [6]. Можливість такого опублічнення здійснюється спрощеною системою оподаткування та низькими ставками податків, що забезпечує формування цін на продукцію рослинництва в тіньовому обігу у розмірі, який забезпечує тіньове господарювання необхідним прибутком. Р.Г. Головін пропонується впровадження загальної системи оподаткування для оподаткування господарювання на землі, зокрема застосування звичайної ставки на прибуток (18%) та звичайної ставки податку на додану вартість (20%), що дасть можливість збільшити податкове навантаження на 24%, зокрема Р.Г. Головін зазначив: "Спільне застосування змін в оподаткуванні податком на додану вартість та оподаткуванням на податок на прибуток може вплинути на зниження ціни на продукцію рослинництва на 24%. Якщо звернутися до прикладу з насінням соняшнику, то його ціна за тіньову готівку становитиме 9200 гривень за 1 тону проти 20000 гривень за 1 тону при публічному обігу продукції рослинництва" [8]. Суттєве зниження тіньових цін на продукцію рослинництва буде причиною низьких прибутків і навіть збитків та спонукатиме суб'єктів тіньового господарювання до переходу до публічного організованого господарювання або припинення господарювання з подальшим продажем землі чи передачею її в оренду організованим публічним суб'єктам господарювання.

Р.Г. Головін пропонує розглядати тіньове господарювання на землі "вимушеним видом господарювання", яке "спричинено організаційними складнощами та додатковими фінансовими витратами на організаційне забезпечення публічного господарювання на землі, зокрема витратами на адміністрування діяльності, податкове адміністрування, ведення бухгалтерського обліку, подання статистичної звітності та інші дії, необхідні для забезпечення публічного господарювання на землі". Спростити систему оподаткування для забезпечення публічності господарювання на землі неможливо, але можливо забезпечити публічність та організованість самостійному господарюванню.

Наведений приклад фіскального тиску може призвести до суспільно-економічної та суспільно-політичної напруги, оскільки тіньове господарювання на землі представлене безпосередньо власниками землі чи організаторами самостійного тіньового господарювання, які, зокрема, господарюють на землях рідних та близьких, що являє собою достатньо велику спільноту.

Вирішення проблеми суспільно-економічної напруги знаходиться у впровадженні новітньої організаційної форми господарювання на землі, яка забезпечить публічність та організованість господарювання на землі, що дозволяють зберегти самостійність господарювання на землі, зменшити витрати на організацію ведення публічного господарювання, продавати за високими публічними цінами, та, відповідно отримувати прибуток більший ніж при тіньовому господарюванні.

Р.Г. Головін запропонував новітню організаційну форму господарювання на землі — новітню систему кооперації, яка забезпечуватиме публічність та організованість самостійному господарюванню на землі. Р.Г. Головін, визначає, що "об'єднавчим принципом для такого нового інституту господарювання на землі є, перш за все, спільні організаційні та фінансові витрати, необхідні для забезпечення публічності господарювання на землі" [4].

Р.Г. Головін вбачає, що "модель нового суб'єкта господарювання на землі — це певна екстериторіальна публічна організаційно-виробнича платформа, учасники якої можуть мати спільні розподілені витрати, персональні витрати та персональні доходи". Також вбачається, що "платформа має централізований облік, єдине податкове адміністрування, єдину статистичну звітність та керується організаторами з непересічними знаннями та досвідом, чим забезпечується зменшення виробничих витрат та збільшення прибутку учасників платформи — власників землі" [4].

Організаційно-виробнича платформа повинна надавати власнику землі можливість здійснювати публічні витрати на виробництво продукції рослинництва та отримувати публічні доходи (прибутки) як результат публічного господарювання та продажу продукції рослинництва в публічний обіг.

Завданням зазначеного організаційного механізму є створення умов для публічного самостійного господарювання, при переході до якого суб'єкти тіньового господарювання стануть не тільки публічними, а й уникнуть певних витрат, зменшать витрати та збільшать прибуток.

Завдяки запропонованій моделі "організаційно-виробничої платформи", суб'єкт тіньового господарювання вирішує проблему існування бар'єра з витрат на ведення публічного господарювання, вирівнюється у правах та можливостях з великими організованими та публічними суб'єктами господарювання, а головне, фіскальний тиск при долученні до платформи

не буде мати впливу через низькі ціни на результати самостійного господарювання.

Одна з можливих моделей кооперації передбачає створення юридичної особи, яка буде діяти як виробнича платформа, через яку власник землі зможе публічно здійснювати купівлю товарів, робіт та послуг, бути одночасно найманим працівником та орендодавцем, продавати продукцію за публічними (високими) цінами, а прибуток від діяльності отримувати орендною платою [4]. Така модель є новітньою і, відповідно, за дослідженнями [5] без реалізації розглянутих вище змін податкової системи дає можливість самостійному господарюванню отримувати більший прибуток ніж при тіньовому господарюванні на землі.

Отже, розвиток кооперації, її новітніх моделей та залучення власників землі до таких об'єднуючих моделей може вирішувати проблему уникнення податкових (бюджетних) втрат, збільшення прибутку у власників землі при самостійному господарюванні та унеможлиблює суспільно-економічного напруження як наслідку фіскальних заходів (вдосконалення податкової системи).

Фактично, новітній інститут господарювання на землі є одночасно компенсатором дії податкового механізму і механізмом, який забезпечує організаційний розвиток самостійного господарювання на землі. Збільшення податкових надходжень, як від вдосконалення системи оподаткування, так і від детінізації господарювання на землі дасть змогу формування державних програм щодо підтримки організованого самостійного господарювання на землі.

Але заходів стимулювання детінізації господарювання на землі шляхом державних програм з підтримки публічного організованого самостійного господарювання на землі є недостатньо. Зокрема, залишаються проблеми ціноутворення на продукцію рослинництва та задоволення як внутрішнього, так і зовнішнього тіньового попиту на продукцію рослинництва. У цій системі Р.Г. Головіним вбачається необхідність державного управління сферою обігу продукції рослинництва та "утворення уповноваженого державного органу управління сферою обігу продукції рослинництва" [11], що відповідає управлінському механізму детінізації обігу продукції рослинництва.

Завданням управлінського механізму є ефективне управління сферою обігу продукції рослинництва для контролю експорту продукції рослинництва, повернення валютної виручки та для забезпечення ефективного ціноутворення.

Існування проблеми тіньового обігу продукції рослинництва певною мірою пов'язане з низьким рівнем контролю чи його неможливістю при продажу продукції рослинництва як при експорті, так і при внутрішньому продажі. Також відсутня можливість контролю та гарантування повернення валютної виручки за експортовану продукцію рослинництва.

Тому вбачається необхідність посилення державного управління сферою обігу продукції рослинництва шляхом надання органу державної влади повноважень щодо управління сферою рослинництва. Дослідження та опис моделі державного управління сферою обігу продукції рослинництва надано О.М. Іваницькою та Р.Г. Головіним [11]. Відповідно до моделі органу управління сферою обігу продукцією рослинництва передбачається надання наступних основних функцій:

1. Функція єдиного експортера продукції рослинництва, яка буде передбачати, що державний орган є єдиним суб'єктом господарювання, який має виключне право на здійснення експорту продукції рослинництва та продукції її перероблювання.

2. Функція єдиного державного покупця продукції рослинництва, яка передбачає, що державний орган є єдиним органом з необхідним розміром державного фінансування, який може здійснювати купівлю продукції рослинництва;

3. Функція єдиного контролера обігу продукції рослинництва та продукції її перероблювання, яка буде забезпечувати контроль обігу продукції рослинництва через систему державного реєстру обігу продукції рослинництва.

Від роботи запропонованої моделі державного управління сферою обігу продукції рослинництва очікується сприяння процесам детінізації аграрного виробництва, забезпечення ефективного ціноутворення на продукцію рослинництва, забезпечення сталої діяльності аграрної галузі та економіки країни в цілому.

ВИСНОВКИ

Причиною існування тіньового господарювання на землі та тіньового обігу продукції рослинництва є незбалансованість системи оподаткування господарювання на землі, відсутність новітніх організаційно-виробничих та організаційно-правових форм господарювання на землі, відсутність державної програми підтримки самостійного господарювання на землі та відсутність ефективного системи управління сферою обігу продукції рослинництва.

Проблема тіньових земельних відносин, тіньового господарювання на землі та тіньового обігу продукції рослинництва може вирішуватися шляхом застосування податкового, організаційного та управлінського механізмів. Податковий механізм відповідатиме за податкове спонукання суб'єктів тіньового господарювання на землі до публічного господарювання. Організаційний механізм забезпечить правові, інституціональні та організаційні зміни, які будуть спрямовані на зміну організаційно-виробничої моделі господарювання на землі задля доступності публічного господарювання. Управлінські механізми будуть спрямовані на організацію збалансованого публічного обігу продукції рослинництва з оптимальним ціноутворенням та реалізацією програм підтримки публічного організованого самостійного господарювання на землі.

Залишення проблеми тіньового господарювання на землі та тіньового обігу продукції рослинництва без вирішення не тільки буде причиною бюджетних втрат, а й переросте в "хронічну хворобу" економіки країни, яку вже не буде можливості вирішити через "м'які" механізми регулювання.

Напрямами подальших розвідок є поглиблення дослідження кількісних і якісних характеристик системи оподаткування, які будуть використані при вдосконаленні системи оподаткування, при визначенні об'єкту та бази оподаткування та при наданні преференцій при оподаткуванні, які можуть надаватися новим інституціям господарювання на землі.

Література:

1. Про схвалення Національної стратегії доходів до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2023 р. № 1218-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-natsionalnoi-stratehii-dokhodiv-do-2030-s1218-271223>.
2. Головін Р. Г. Тіньові відносини при виробництві та обігу продукції рослинництва в Україні та напрями запобігання їм: Фінанси України. 2024. № 4. С. 73—84. URL: <https://finukr.com.ua/index.php/journal/article/view/13>.
3. Головін Р. Г. Орендна плата за землею: розмір платежу та податкові наслідки: Електронне наукове видання "Наука і техніка сьогодні". 2024. № 32. С. 31—44. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/10848>.
4. Головін Р. Г. Формування нового інституту господарювання на землі: Економіка і підприємництво. 2024. № 52. С. 178—189.

5. Головін Р. Г. Щодо причин поширення тіньового виробництва та обігу продукції рослинництва: Електронне наукове видання "Наука і техніка сьогодні". 2024. № 34. С. 285—304. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/12667>.

6. Головін Р. Г. Опублічнення продукції рослинництва виробленої в результаті тіньового господарювання на землі та чинники податкового впливу: Електронне наукове видання "Наука і техніка сьогодні". 2024. № 34. С. 305—318. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/12668>.

7. Головін Р. Г. Формування земельних відносин в Україні в сучасних умовах: Наукові праці НДФІ. 2024. № 1. С. 94—101. URL: https://npndfi.org.ua/?page_id=723&aid=1190.

8. Головін Р. Г. Податкові механізми детінізації земельних відносин, господарювання на землі та обігу продукції рослинництва в Україні: Електронне наукове видання "Успіхи і досягнення у науці". 2024. № 10. С. 950—965. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sas/article/view/18089>.

9. Гришова І. Ю., Дяченко О. П. Стратегія державної політики в сфері детінізації економіки України: Право та державне управління. 2016. № 4. С. 207—213.

10. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закону України. Дата оновлення: 28.09.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text> (дата звернення: 15.12.2024).

11. Іваницька О. М., Головін Р. Г. Формування системи державного управління реалізацією продукції рослинництва: організаційно-фінансові аспекти: Фінанси України. 2023. № 2. С. 90—102. URL: https://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4959.

12. Іваницька О. М., Головін Р. Г. Форми земельних відносин та їх державне регулювання в Україні: Електронне наукове видання "Публічне адміністрування та національна безпека". 2018. № 2. URL: <https://www.inter-nauka.com/issues/administration2018/2/4173/>.

13. Національної стратегії доходів до 2030 року. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf.

14. Податковий кодекс України: Закон України від 01.12.2010р. № 2755-VI. Дата оновлення: 18.10.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text> (дата звернення: 15.12.2024).

15. Тіньова економіка в Україні: масштаби та напрями подолання: аналіт. доп. / за заг. ред. Я. А. Жаліла. К.: НІСД, 2011. 96 с.

16. Сайт "AGROPORTAL". Прихована загроза: як тіньовий ринок зерна функціонує в Україні. URL: <https://agroportal.ua/publishing/rassledovaniya/skrytaya-ugroza-kak-tenevoi-rynok-zerna-funktsioniruet-v-ukraine>.

17. Сайт "ТЕХТУ". Як податкова стимулює "чорний" експорт зерна, до чого тут митниця і що потрібно зробити. URL: <https://texty.org.ua/articles/108847/yak-podatкова-stymulyuye-chornyj-eksport-zerna-do-choho-tut-mytnytsya-i-sho-potribno-zrobyty/>.

References:

1. Cabinet of Ministers of Ukraine (2023), Decree "On approval of the National Revenue Strategy until 2030", available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhlavennia-natsionalnoi-stratehii-dokhodiv-do-2030-s1218-271223> (Accessed 05 Jan 2025).
2. Golovin, R.G. (2024), "Shadow relations in the production and circulation of crop production in Ukraine and directions of their prevention", *Finansy Ukrain*, vol. 4, pp. 73—84, available at: <https://finukr.com.ua/index.php/journal/article/view/13> (Accessed 05 Jan 2025).
3. Golovin, R.G. (2024), "Land rent: the amount of payment and tax consequences", *Elektronne naukove vydannia "Nauka i tekhnika sohodni"*, vol. 32, pp. 31—44, available at: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/10848> (Accessed 05 Jan 2025).
4. Golovin, R.G. (2024), "Formation of a new institution of land management", *Ekonomika i predprinimatelstvo*, vol. 52, pp. 178—189, available at: https://kneu.edu.ua/ua/periodic/ekon_pidpr/arhiv/vipus_52/ (Accessed 05 Jan 2025).
5. Golovin, R.G. (2024), "On the causes of the spread of shadow production and circulation of crop production", *Elektronne naukove vydannia "Nauka i tekhnika sohodni"*, vol. 34, pp. 285—304, available at: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/12667> (Accessed 05 Jan 2025).
6. Golovin, R.G. (2024), "Publication of crop production produced as a result of shadow farming on land and factors of tax influence", *Elektronne naukove vydannia "Nauka i tekhnika sohodni"*, vol. 34, pp. 305—318, available at: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/12668> (Accessed 05 Jan 2025).
7. Golovin, R.G. (2024), "Formation of land relations in Ukraine in modern conditions", *Naukovi pratsi naukovo-doslidnoho finansovoho instytutu*, vol. 1, pp. 94—101, available at: https://npndfi.org.ua/?page_id=723&aid=1190 (Accessed 05 Jan 2025).
8. Golovin, R.G. (2024), "Tax mechanisms of de-shadowing of land relations, land management and circulation of crop production in Ukraine", *Elektronne naukove vydannia "Uspikhy i dosiahnennia u nautsi"*, vol. 10, pp. 950—965, available at: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sas/article/view/18089> (Accessed 05 Jan 2025).
9. Hryshova, I. Dyachenko, O. (2016), "Strategy of state policy in the field of de-shadowing of the economy of Ukraine", *Pravo ta derzhavne upravlinnia*, vol. 4, pp. 207—213.
10. Verkhovna Rada of Ukraine (2010). The Law of Ukraine "On the collection and accounting of a single contribution for obligatory state social insurance", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text> (Accessed 15 Dec 2024).
11. Ivanitska, O.M. and Golovin, R.G. (2023), "Formation of the system of state management of the sale of crop production: organizational and financial aspects", *Finansy Ukrainy*, vol. 2, pp. 90—102, available at: https://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4959 (Accessed 05 Jan 2025).
12. Ivanitska, O.M. and Golovin, R.G. (2018), "Forms of land relations and their state regulation in Ukraine", *Elektronne naukove vydannia "Publichne administruvannia ta natsionalna bezpeka"*, vol. 2, available at: <https://www.inter-nauka.com/issues/administration2018/2/4173/> (Accessed 05 Jan 2025).
13. Ministry of Finance of Ukraine (2023), "National Revenue Strategy until 2030", available at: https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf (Accessed 05 Jan 2025).
14. Verkhovna Rada of Ukraine (2010), "Tax Code of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text> (Accessed 25 Dec 2024).
15. Zhalilo, Y. (2011), *Tin'ova ekonomika v Ukraini: masshtaby ta napriamy podolannia: analit. dop. [Shadow Economy in Ukraine: Scale and Directions of Overcoming: Analytical Report]*, NISS, Kyiv, Ukraine.
16. AGROPORTAL website (2021), "Hidden threat: how the shadow grain market operates in Ukraine", available at: <https://agroportal.ua/publishing/rassledovaniya/skrytaya-ugroza-kak-tenevoi-rynok-zerna-funktsioniruet-v-ukraine> (Accessed 05 Jan 2025).
17. TEXTY website (2023), "How the tax authorities stimulate "black" grain exports, what customs has to do with it and what needs to be done", available at: <https://texty.org.ua/articles/108847/yak-podatкова-stymulyuye-chornyj-eksport-zerna-do-choho-tut-mytnytsya-i-sho-potribno-zrobyty/> (Accessed 05 Jan 2025).

Стаття надійшла до редакції 13.01.2025 р.